

CURT WEIBULL

Christina Gyllenstierna och Stockholms blodbad

I

I sin svenska krönika skildrar Olaus Petri Stockholms blodbad och dettas förhistoria.

Söndagen den 4 november 1520 kröntes Christian II till Sveriges kung. Följande onsdag den 7 november, berättar Olaus Petri, var alla de svenska, danska och tyska herrarna, som bevisat kröningen, församlade i stora salen på Stockholms slott. Christian II hade det så bestämt, att ärkebiskop Gustaf Trolle gick fram. Han klagade över det överväld, som Sten Sture och hans medhjälpare gjort: S. Eriks slott Stäket var nedbrutit och stor åverkan gjord på kyrkans egendom. Han begärde, att Stäket skulle återuppbyggas och att all den skada, som han lidit, skulle gottgöras. Ärkebiskopens klagomål gick rättsligen ut härpå, säger Olaus Petri. Han fortsätter: men Christian II hade annat i sinnet med ärkebiskopens klagomål än denne kunde besinna. Ty han sökte många mäns liv. Han blev misslynt på ärkebiskopen, eftersom han inte stod allvarligen efter deras liv och straffade honom sedan med hårda ord, »så att ärkebiskopen och fruktade sig».

»Då nu sådana klagomål», heter det vidare hos Olaus Petri, »gick fru Christina (Gyllenstierna) herr Stens (Stures) efterleverska hårt under ögonen, bar hon fram det brev, som därpå givet var, att Stäket skulle nedbrytas och att Gustaf Trolle skulle aldrig efter den dag vara känd för ärkebiskop. Så hade och alle, som brevet utgivit hade, besvurit sig så tillhoppa att de skulle alle försvara, lida och umgälla vad efter komma kunde. Av den förpliktelse tog kungen tillfälle att räkna dem alle för bannsmän, som det brevet beseglat hade.» Biskop Hans Brasks insegel hängde under brevet. Men han

hade brukat »ett listigt romarstycke». I vaxkuppen under sigillet hade han lagt en liten skrift så lydandes: »till denna besegling är jag nödd och tvungen». Därmed blev han fri. De övriga avrättades och deras lik brändes.¹

Christina Gyllenstierna inför Christian II i stora salen på Stockholms slott den 7 november 1520 är en av de händelser i Sveriges historia, som framför mycket annat, står levande för svensk allmänhet. Än starkare lever historien om »Brasklappen». Den har återberättats otaliga gånger. Orden »här till är jag nödd och tvungen» har blivit ett allmänt gängse talesätt.

Olaus Petri berättelse är sent nedskrivnen. Han påbörjade sin krönika på 1530-talet och avslutade den på 1540-talet. Hans berättelse har inte heller i senare historieskrivning lagts till grund för framställningar av Stockholms blodbads förhistoria. Som historisk källa har den stundom helt underkänts. De frågor, som här kräver svar, är: har Christina Gyllenstierna den 7 november framburit det s.k. sammansvärjningsbrevet av 1517? har detta tidigare varit okänt för Christian II och Gustaf Trolle? och vilken betydelse har brevet haft?

2

Den 7 november 1520 inleddes de händelser, som följande dag förde till Stockholms blodbad. Mäster Jon, kanik i Uppsala, »framsatte» denna dag för kung och riksråd en skriftlig anmälan av Gustaf Trolle, »av Guds försyn ovärdig ärkebiskop i Uppsala». I denna anmäler Gustaf Trolle 18 namngivna personer samt borgmästare, råd och Stockholms stad för »uppenbart kätteri». Han begär arrest på dessa personer, »så länge (tills) Eders nåde fångit beråda sig vad rätt Eders nåde är oss pliktig över dem, tagandes lön av Gud och lov över all kristenheten för straff, Eders nådes högmäktighet låter övergå sådana uppenbara kättare». Samtidigt begär han i sin anmälan att kungen måtte hjälpa oss och kyrkan att återfå gods och få skadeböter. Ärkebiskopens yrkande på straff är oeftergivligt: »står mig dem ingalunda till att anamma till någon vänlig förlikning för sådant uppenbart kätteri».²

¹ Olaus Petri, *En svensk Cröneka*, utg. av Jöran Sahlgren, s. 292, 278.

² Aktstyckena om Stockholms blodbad är tryckta av EMIL HILDEBRAND i *Historisk tidskrift*, 1918, s. 116.

När jag skrev min uppsats om Stockholms blodbad i *Scandia*, Bd 31, 1965,

När ett kätteri karaktäriserats som »uppenbart», har anmälaren enligt kanonisk rätt ingen skyldighet att ge en motivering för kätteriet. Den för kätteri vanliga processordningen sättes, som Lauritz Weibull framhållit, ur spel. En formell rättegång med vittnen och bevisföring är obehövlig. Gustaf Trolle har emellertid inte helt följt denna ordning. Han har i sin anmälan gett en motivering för det uppenbara kätteriet. Ordalydelsen i hans anmälan visar detta. Efter anmälan, att han håller alla de anmälda för uppenbara kättare, upp- räknar han de »obekvämliga och uppenbara oärliga gärningar», som de anmälda gjort sig skyldiga till. Gärningarna är våldförande, fängs- lig och misshandel av honom själv, likaså av den förre ärkebiskopen Jacob (Ulfsson), av biskop Otto i Västerås, av mäster Jon, kanik i Uppsala och våldförande av allt Gustaf Trolles klerkeri, därjämte nedbrytande och brännande av Stäket och Arnö gård, plundring av Uppsala domkyrka och biskopsgård, av Arnö gård och av klerkeriet i Uppsala stift. Dessutom har de anmälda tvingat prelater och prä- ster i Uppsala och Västerås stift att säga mässa emot all kristendo- mens förbud. Att dessa missgärningar i Gustaf Trolles anmälan är hans motivering för det uppenbara kätteriet framgår utom av orda- lydelsen i anmälan otvetydigt av ett aktstycke från följande dag. Gustaf Trolle själv och tretton andra kyrkans män säger i detta: »Mäster Jon satt i rätta för oss, om samma missgärningar (de ogär- ningar, som Gustaf Trolle i sin anmälan tillade Sten Sture och hans parti) inte var uppenbart kätteri emot romarkyrkans.» Gustaf Trolle har med sitt sigill bekräftat den tolkning av hans anmälan, som mäster Jon gjort gällande.

Gustaf Trolles anmälan var inte juridiskt bärkraftig. De förbry- telser, som Sten Sture och hans anhängare enligt Gustaf Trolle gjort sig skyldiga till, konstituerade enligt kanonisk rätt inget kätteri. Det var bannlysningsförbrytelser. Gustaf Trolle själv har hävdad denna uppfattning om ett av de brott, som han tillvitar Sten Sture och

tvekade jag länge, om jag skulle använda ordet delgivning eller ordet anmälan om Gustaf Trolles skrivelse till Christian II. Min tvekan framgår av att jag skriver, att denna »torde» vara en delgivning. JAN LIEDGREN, Personhistorisk tidskrift, 63, s. 87, använder ordet »anmälan». Skillnaden mellan »delgivning» och »anmälan» är inte stor och inget av orden ger en fullt riktig föreställning om Gustaf Trolles skrift. Kanske dock ordet »anmälan» är riktigast. Jag använder därför i det föl- jande detta ord.

dennes anhängare. »Om någon förledd av djävulen», skriver han i en klagoskrift från 1519 till påven Leo X, »gör sig skyldig till den gudlöshet, att han orättfärdigt och obetänksamt fängslar eller befäller att fängsla en biskop eller råder och bistår detta, drabbas han av bannlysningens och anatemanets svärd.»³ Men nu, ett år senare, är denna och andra liknande förbrytelser för Gustaf Trolle blivna uppenbart kätteri.

Orsaken till denna omkastning kan inte vara mera än *en*. Vid Stockholms kapitulation i början av september 1520 hade Christian II beviljat Sturepartiet fullständig och obrottslig amnesti för just de förbrytelser, som Gustaf Trolle tillvitade det. Dessa skulle vara »en klar, avtalad sak i alla rätter, andliga och världsliga». Endast och allenast en anmälan för uppenbart kätteri gav en möjlighet att bryta amnestien. En amnesti, som beviljats kättare var enligt kanonisk rätt inte bindande för kungen. Inte heller för Gustaf Trolle, som genom sin besegling av amnestien var bunden av densamma.

Även ur en annan synpunkt är Gustaf Trolles anmälan märklig. Gustaf Trolle söker i sin anmälan bevisa, att de anmälda är uppenbara kättare. Han lyckas inte. Ett enda dokument skulle emellertid kunnat bevisa detta. Dokumentet är sammansvärjningsbrevet av 1517, som Christina Gyllenstierna enligt Olaus Petri framburit den 7 november. Men Gustaf Trolle har i sin anmälan inte ett ord om sammansvärjningsbrevet. Frågan ställer sig: har saknaden av sammansvärjningsbrevet sin förklaring i att Christina Gyllenstierna röjt dess existens för Gustaf Trolle under processen den 7 november och att detta tidigare varit okänt både för Christian II och Gustaf Trolle?

Något hållbart stöd för antagandet att sammansvärjningsbrevet varit känt för dessa före den 7 november har aldrig kunnat anföras. Allt, som anförts härför, är antaganden utan bevisvärde.⁴ Två källor av annat ursprung och annan art än Olaus Petris krönika berättar emellertid om sammansvärjningsbrevets framkomst. De och deras betydelse har tidigare inte helt uppmärksamats. De härrör båda från två huvudpersoner vid processen den 7 november.

Den ena källan är nära samtidig, skriven i slutet av 1520 eller början av 1521.

³ Acta pontificum danica, VI, s. 256.

⁴ CURT WEIBULL i Scandia, Bd 31, 1965, s. 24, n. 3.

Källan är den anklagelseskrift mot den påvlige legaten Johannes Arcimboldus, som Christian II då ingav till påven. I denna berättar Christian II först om rättegången den 7 november och om Gustaf Trolles anmälan. Berättelsen fortsätter omedelbart: »till vår än större förfäran, vart till vår kännedom framburet ett brev, som var beseglat av några prelater och adlige och Stockholms stads sigill. . . . »Sedan detta blivit bekantgjort och utrett för allmänheten, övergav vi, fulla av avsky för den gudlösa ogärningen, församlingen.»⁵ Brevet var sammansvärjningsbrevet av den 23 november 1517. Brevet har enligt hans egen nära samtida utsago varit okänt för Christian II.

Den andra källan om sammansvärjningsbrevets framkomst är en berättelse om rättegången inför riksrådet och menige adeln i Gustaf Trolles och Christoffer Anderssons mål den 26 januari 1546.

Under rättegången, säges det i berättelsen, var många av adeln tillstädes, som hade varit herr Stens och fru Christinas gamla tjänare och som nogsamt visste att förtälja Gustaf Trolles onda och tyranniska handlingar. En av dessa, Söfverin Kijl, gav tillkänna, huru Gustaf Trolle hårdeligen åklagade fru Christina och allt Sveriges rikets råd och adel inför den gamle kung Christian på Stockholms slott. Christina Gyllenstierna var själv närvarande vid rättegången 1546. Den goda frun, heter det, sade sig här intet kunna svara till, efter saken var något viktig. Hon begärde likväl att Erik Ryning skulle föra hennes talan och svar emot Gustaf Trolle. Han gjorde det. Erik Ryning sade om händelserna den 7 november: »Med det samma kom fru Christina fram med ett brev, vilket förenämnde Gustaf Trolle strax anammade till sig och sade: ja här har vi det vi söker efter.»⁶

Två av varandra oberoende källuppgifter, av vilka en är lämnad av Christian II och en å Christina Gyllenstiernas vägnar och i hennes egen och hennes gamla adliga tjänares närvaro, betygar sålunda, att sammansvärjningsbrevet framkommit först vid processen

⁵ Et, quod horrendum est magis, producte inter cognoscendum littere aliquorum prelatorum atque nobilium et civitatis Stockholmensis sigillis obsignate . . . quibus coram vulgo publicatis et deductis, nos, sceleris impietatem abhorrentes, e medio decessimus. Acta pontificum danica, VI, s. 336. »Producte littere» bör översättas med »framburet brev». Orden är en översättning till latin av »framboren breff» i aktstycket av den 8 november. Aktstycket och Christian II:s proklamation ligger till grund för denna del av Christian II:s anklagelseskrift.

⁶ Svenska riksdagsakter, I, s. 464.

den 7 november och efter den tid, då Gustaf Trolle skrev sin anmälan.

Vill man inte tillerkänna dessa båda källuppgifter trovärdighet, kan även ett annat och, som det synes mig, avgörande bevis föras. En ny process följde den 8 november. Denna skulle inte varit behövlig, om inte nytt bevismaterial framkommit. Gustaf Trolles anmälan var avsedd att vara en slutakt i ett andligt rättsmål, i en notoritetsprocess. Hans anmälan skulle omedelbart följas av att kungen lät straffet övergå de anmälda. Vid denna nya process har kretsen för de av Gustaf Trolle för uppenbart kätteri anmälda vidgats. Den var i Gustaf Trolles anmälan begränsad till 18 personer samt borgmästare, råd och Stockholms stad. I den nya processen var de för kätteri dömda, utom dessa, utfärdarna och beseglarna av sammansvärjningsbrevet, »de Sten Sture villige och oträngde tillfallne äro i föreskrivne okristelige förbund». Orsaken till denna utvidgning är utan tvekan det »sökta» sammansvärjningsbrevets framkomst den 7 november.

Den process, som den 7 november fördes inför Christian II på grund av Gustaf Trolles anmälan, hade börjat som en s.k. notoritetsprocess. En dylik fördes när kätteriet var uppenbart. Vid en notoritetsprocess var ingen bevisning nödvändig: »det notoriska kräver intet bevis», heter det i den kanoniska rätten. I en dylik process skulle emellertid tillfälle att försvara sig lämnas de anmälda. Under detta har framkommit ett nytt bevismaterial. Förhållandet framgår även av berättelsen om händelserna den 7 november i aktstycket från följande dag. Det heter i detta: Sten Sture och hans anhängares ogärningar »var nog uppenbarliga utav sig själva, så att var man dem visste, vorde de då (den 7 november) likväl därutöver ljustligen bevisade med deras egen bekännelse och 'framboren breff'». Ett av dessa brev kan inte vara något annat än sammansvärjningsbrevet. Detta återopas längre fram i aktstycket som bevis för kätteriet.

Gustaf Trolles anmälan var, som sagt, avsedd att vara en slutakt. Sedan det uppenbara kätteriet konstaterats, skulle kungen, som det säges i anmälan, beråda sig om det straff, som han var *pliktig* att låta övergå de uppenbara kättarna. Så skedde emellertid inte. Något straff utmättes inte, några avrättningar kom inte att ske på grund av Gustaf Trolles anmälan.

Christina Gyllenstiernas frambärande av sammansvärjningsbrevet förändrade situationen. Däri ligger en av de betydelse, som hennes

handling haft. Processen, som den 7 november börjat som en notoritetsprocess, förändrade karaktär. Nytt bevismaterial, något som inte tillhör en notoritetsprocess, hade kommit i dagen.

3

Sammansvärjningsbrevet var utfärdat av 16 namngivna personer, Sveriges rikets råd, av friborna frälsemän över allt riket, av borgmästare och rådmän i Stockholm och av fullmäktige för Sveriges menige män och allmoge. Brevet var beseglat med utfärdarnas sigill och rikets klämma. Bland utfärdare ingick utom Hans Brask tre andra svenska biskopar och »electus» Heming Gadd. Brevet talar även om de biskopar och prelater, som med oss inträda vill. Då brevet numera är känt endast i avskrift kan inte med säkerhet avgöras i vilken utsträckning detta skett. Brevutfärdarna har ingått en sammansvärjning: om Gustaf Trolle eller någon å hans vägnar ville påföra dem eller någon av dem något obestånd, bann eller bannsmål med några besväringar av den romerska gården för denna veder-sägning eller för Gustaf Trolles beställning (belägring) eller för Stäkets slott, då, »efter ty vi är alla sammansvurna i detta ärende, vill vi och samdräktiga, både andliga och världsliga, troligen med liv och makt allas vår skada och fördärv inbördes avvärja, evar och när denna sak antingen i vår helige fader påvens gård eller annorstädes företagas kan».⁷

Christian II, i varje fall männen i hans kansli, och Gustaf Trolle visste, att i kättermål var biskopen enligt kanonisk rätt ordinarie domare i eget stift. Men den 8 november var denna punkt i kanonisk rätt inte tillämplig i Stockholm. Den förbrytelse, som sammansvärjningsbrevet eventuellt innebar, gällde riket. Den föll inte, som förbrytelserna i Gustaf Trolles anmälan, ensamt under Uppsala-biskopens domvärjo. Och i kanonisk rätt finns inga bestämmelser om kätteri, som begåtts av riksrådet i ett land och fullmäktige för ett helt folk. Bland dem, som beseglat brevet befann sig utom Hans Brask tre andra biskopar och »electus» Heming Gadd. Ett mål mot dem kunde enligt kanonisk rätt avgöras i Sverige. Det föll under påvens domvärjo. Under dessa förhållanden har Christian II, som jag framhållit i min uppsats om Gustaf Trolle. Christian II och Stockholms blodbad, vidtagit en extraordinär åtgärd.

⁷ Handlingar rörande Skandinaviens historia, XXIV, s. 94.

I Christian II:s politik ingick en strävan att göra sig och sina land oberoende av påvens överhöghet. Den har kommit till starkt uttryck i hans stadslag, som är promulgerad något mer än ett år efter Stockholms blodbad. Ingen skall trängas att i andliga saker draga till Rom eller annorstädes, heter det i denna. Andliga mål skola avdömas i riket.⁸ Christian II handlade i enlighet härmed i Stockholm 1520. Han förordnade, att kätterimålet skulle rannsakas och avdömas i Sverige.

Om den åtgärd, som Christian II i detta syfte vidtog, berättar den proklamation, som redan dagen efter blodbadet utgick från det kungliga kansliet i Christian II:s namn. »Då lät vi», säger Christian II i denna, »tillhoppa kalla biskopar, prelater, doktorer och lärde män, de visaste i Sveriges rike är, och satte den sak i deras händer, att de skulle döma en rättfärdig dom därom, som den heliga skrift utvisar.» De sammankallade var Sveriges ärkebiskop, två andra svenska och en dansk biskop samt tio prelater och präster. Samtliga Sveriges stift utom de avlägsnaste, Växiö och Åbo, var företrädare. Det var inte, som en av Gustaf Trolles sentida efterträdare som ärkebiskop i Uppsala sagt, »en tillfälligt sammanrafsad grupp av andliga». Bland de sammankallade var några av dåtidens och i alla tider främsta männen i den svenska kyrkan, en Gustaf Trolle, en Hans Brask, en Laurentius Andreæ. Den domstol, som Christian II kallade tillhoppa, var auktoritativ. Men dess kompetens vilade inte på kanonisk rätt. Den var extraordinarie.

Vid denna domstols förhandlingar har följts en annan processordning än dagen förut. Den har påkallats av det nya bevismaterial, som Christina Gyllenstierna framlagt. Processen den 8 november är inte längre en notoritetsprocess. Gustaf Trolles anmälan till kungen har mist sin karaktär av anmälan. Den karaktäriseras i aktstycket endast som en klagoskrift, »en skrift med klagomål», »en skrift och klagomål». De sammankallade har enligt sina egna ord betraktat sig som en »rätt», en domstol. En åklagare, en »actor», uppträder inför denna: då »kom för oss i retthe hederlig man mäster Jon». Denne »lägger fram en skrift med klagomål», en »acusatio», (Gustaf Trolles anmälan) och »satte förenämnde mäster Jon i rättthe för oss om samma missgärningar (de i anmälan nämnda) inte var uppenbart kätteri emot romarkyrkan». Domen lyder

⁸ Samling af gamle Danske Love, udg. af J. L. A. Kolderup. Rosenvinge, IV, s. 113.

på att de i Gustaf Trolles anmälan vid namn nämnda personerna och »andra benämnde, de Sten Sture villige och oträngde tillfallna är i detta okristliga förbund», skall hållas och kallas för uppenbara kättare. Något straff utdömes inte. Orsaken är att det enligt Gustaf Trolles anmälan ankom på kungen att beråda sig om straffet. Enligt kanonisk rätt fick andliga heller inte fälla blodsdomar. Processen den 8 november är till formen en accusationsprocess.

4

Christina Gyllenstierna frambar sammansvärjningsbrevet vid processen den 7 november. Brevet kullkastade den rättegångsordning, som dittills följts. Den av Gustaf Trolle inledda notoritetsprocessen avbröts. En accusationsprocess ersatte notoritetsprocessen.

Betydelsen av Christina Gyllenstiernas framstående av sammansvärjningsbrevet sträcker sig vidare.

I domen av den 8 november säges, att de ogärningar, som i Gustaf Trolles anmälan tillades Sten Sture och hans parti, blev bevisad med deras egen bekännelse och framborne brev. Men bland domskälen upptogs inte dessa ogärningar. De var, som här tidigare framhållits, bannlysningsförbrytelser och inte juridiskt bindande för kätter.

Kättardomen av den 8 november vilar på två andra domskäl. Det ena domskälet är, att de anklagade varit bannlysta och »ståndit där hårde och illhåtske utinnan» och inte låtit sig rätta. Enligt Upplandslagen och andra svenska landskapslagar kunde dessa bannlysta anmälas för kungen, som hade att låta avrätta dem. I en ordning för biskopsvisitationer i Strängnäs stift heter det väl inte att dessa bannlysta var kättare, men att man kunde gå fram mot dem på samma sätt som mot kättare. Domskälet var i princip rättsligt giltigt. Men i föreliggande fall kan dess användande för en fällande kättardom vara underkastat en viss tvekan.

Påven hade i en bulla, daterad den 13 maj 1520, befallt ärkebiskopen i Lund och biskopen i Roskilde, att de skulle suspendera det interdikt, som pålagts Sverige på grund av Sten Stures våldförande av kyrkan och dess män. Det skulle ske i hopp om endräkt och fast det rövade godset ännu icke helt återställt och Stäket inte återuppbyggt. Dock: det skulle ske med Gustaf Trolles samtycke och godkännande samt på tid, som han bestämde.⁹ Rimligtvis bör

⁹ Acta pontificum danica, VI, s. 297.

en bulla av den 13 maj 1520 blivit känd av Gustaf Trolle före den 7 november samma år, inemot sex månader efter dess utfärdande. Har kännedomen om bullan inte nått Gustaf Trolle? har han hemlighållit den? eller vägrat att ge sitt samtycke till interdiktets suspendering? Allt frågor, som med det bevarade källmaterialet inte kan besvaras.

Det andra domskälet i de fjorton andligas dom av den 8 november är sammansvärjningsbrevet. Detta är det enda, som vid en prövning odiskutabelt står sig. Inget tvivel kan råda om att detta innebar kätteri. Sammansvärjningsbrevet har haft en avgörande betydelse.

Rättegången i stora salen på Stockholms slott den 7 november har varit högdramatisk. När Christina Gyllenstierna i sin oskuld frambar sammansvärjningsbrevet, gav hon Gustaf Trolle i handom ett av honom sökt, dödande vapen mot Sten Stures anhängare. De kunde med rätta dömas för uppenbart kätteri. Domstolen var andlig och extraordinarie. Men den var genom sin sammansättning reellt auktoritativ. Blodbadet följde.

5

Olaus Petris framställning av Stockholms blodbad och dettas förhistoria är i många, ja de flesta punkter historiskt otillförlitlig. Olaus Petri känner inte, att Gustaf Trolles »klagan» var en skriftlig anmälan och gällde »uppenbart kätteri», inte heller känner han de fjorton andligas dom av den 8 november. Hans framställning är influerad av de manifest, som Gustaf Vasa lät utgå om blodbadet. Han förnekar, att det försiggått någon process och att det fällt någon dom över de avrättade. Framställningen är starkt tendentiös och räddar även Gustaf Trolle från allt ansvar för blodbadet. Ansvar faller helt på Christian II. Denne är en löftesbrytare, blodbadet är ett »gräsligt och obarmhärtigt mord».

Men i en punkt ger Olaus Petris krönika en riktig bild av händelseförloppet. I berättelsen om Christina Gyllenstierna och Stockholms blodbad.

(Skrivet i januari, tryckt i november 1969.)

Christina Gyllenstierna und das Stockholmer Blutbad

In seiner „Svenska Krönika“ erzählt Olaus Petri vom Stockholmer Blutbad 1520 und berichtet, dass Christina Gyllenstierna beim Prozess am 7. November den sogenannten Verschwörungsbrief überbrachte. Als historische Quelle ist Olaus Petris Erzählung bisweilen ganz abgelehnt worden. Die Fragen, die der Verfasser dieses Aufsatzes zu beantworten sucht, sind: hat Christina Gyllenstierna am 7. November den Verschwörungsbrief überbracht, haben Christian II. und der schwedische Erzbischof Gustaf Trolle bis dahin nichts von diesem Brief gewusst, welche Bedeutung hat der Brief gehabt?

In der Schrift, die den dem Stockholmer Blutbad vorausgehenden Prozess einleitet, meldet Gustaf Trolle Sten Sture und seine Anhänger wegen offener Ketzerei an. Die Anmeldung war rechtlich nicht bindend. Die Verbrechen, deren sich die Angemeldeten laut Gustaf Trolle schuldig gemacht hatten, konstituierten nach kanonischem Recht keine Ketzerei. Diese Tatsache lässt vermuten, dass Christina Gyllenstierna die Existenz des Verschwörungsbriefes am 7. November enthüllt hat und dass Christian II. und Gustaf Trolle vorher nichts von diesem Brief gewusst haben. Der Verschwörungsbrief hätte die offenbare Ketzerei beweisen können. Zwei Quellen, deren Bedeutung man früher nicht genügend beachtet hat, bestätigen diese Vermutung.

Die eine der beiden Quellen gehört fast derselben Zeit an. Sie ist Ende 1520 oder zu Beginn des folgenden Jahres geschrieben. Es handelt sich um eine Anklageschrift Christians II. gegen den päpstlichen Legaten Johannes Arcimboldus. Sie zeigt, dass der Verschwörungsbrief Christian II., nach eigener Aussage, vor dem 7. November unbekannt war. Nach der zweiten Quelle, einer Erzählung von einem Prozess gegen Gustaf Trolle 1546, hat Erik Ryning in Christina Gyllenstiernas Namen und in ihrer persönlichen Anwesenheit bezeugt, dass sie am 7. November den Brief überbracht hat und dass es bis dahin Gustaf Trolle nicht bekannt war. Es kann auch noch ein anderer und entscheidender Beweis dafür geliefert werden, dass Gustaf Trolle vor dem 7. November nichts von dem Verschwörungsbrief gewusst hat. In Gustaf Trolles Anmeldung war der Kreis der für offenbare Ketzerei Angeklagten auf 18 Personen und die Stadt Stockholm beschränkt. In dem am folgenden Tag verkündeten Urteil ist der Kreis erweitert worden mit denen, die „willig und

ohne Zwang“ den Verschwörungsbrief ausgestellt und besiegelt haben.

Der Verschwörungsbrief änderte den Charakter des Prozesses. Aus dem Notorietätsprozess wurde ein normaler Ketzerprozess, ein Accusationsprozess. Die Bedeutung der Überbringung des Verschwörungsbriefs durch Christina Gyllenstierna streckt sich noch weiter. Das Ketzerurteil stützt sich auf zwei Gründe. Davon ist der Verschwörungsbrief der einzige, dessen Wert nicht in Frage gestellt werden kann. Es kann kein Zweifel darüber bestehen, dass der Verschwörungsbrief Ketzerei bedeutete. In dem Augenblick, wo Christina Gyllenstierna, nichts Böses ahnend, den Verschwörungsbrief überreichte, gab sie Gustaf Trolle eine tödliche Waffe gegen die Anhänger Sten Stures in die Hand.

Olaus Petris Erzählung von der Vorgeschichte des Stockholmer Blutbades ist in den meisten Punkten unzuverlässig. Aber in einem Punkt kann man ihr Glauben schenken: in dem Bericht über Christina Gyllenstierna und das Stockholmer Blutbad.